स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः

संस्कृतवेदाध्ययनविभागः

कुमारभास्करवर्मसंस्कृत-पुरातनाध्ययनविश्वविद्यालयः, नलबारी

CBCS Syllabus

प्रथमषाण्मासिकः

CBCS Syllabus (w.e.f.: Academic Session 2021-22)

COURSE NO.		SEMESTER –I NAME OF PAPER	Hours/Week	Tutorial /Week	Credit	Internal Marks	External Marks
MASVSC101	CORE	चितानि वैदिकसूक्तानि-१	5	1	6	20	80
MASVSC102	CORE	उपनिषत्साहित्यम्–२	5	1	6	20	80
MASVSC103	CORE	वेदाङ्गसाहित्यम्–२	5	1	6	20	80
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY ONE OF DSE)							
MASSD104	DSE	प्रायोगिकसंस्कृतम्	4	0	4	20	80
MASVSD104	DSE	वैदिकसाहित्येतिहासः	4	0	4	20	80
MASDD104	DSE	नव्यन्यायसरणिः	4	0	4	20	80
VALUE ADDED COMPULSORY COURSE (Not for SGPA/CGPA)							
MASSVA105	VALUE ADDED	संगणककौशलम्	2	0	2	12	48
		TOTAL CREDITS			24		

द्वितीयषाण्मासिकः

CBCS Syllabus (w.e.f.: Academic Session 2021-22)

COURSE NO.		SEMESTER –II NAME OF PAPER	Hours/Week	Tutorial /Week	Credit	Internal Marks	External Marks
MASVSC201	CORE	चितानि वैदिकसूक्तानि-२	5	1	6	20	80
MASVSC202	CORE	प्रातिशाख्यं वैदिकव्याकरणञ्च	5	1	6	20	80
MASVSC203	CORE	निरुक्तं पाणिनीयशिक्षा च	5	1	6	20	80
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY ONE OF DSE)							
MASSD204	DSE	अर्थशास्त्रम्	4	0	4	20	80
MASVSD204	DSE	वेदेषु विज्ञानम्	4	0	4	20	80
MASDD201	DSE	धर्मदर्शनम्	4	0	4	20	80
MASVD201	DSE	कारकप्रकरणम्(सिद्धान्तकौमुदी)	4	0	4	20	80
VALUE ADDED COMPULSORY COURSE (Not for SGPA/CGPA)							
MASSVA205	VALUE ADDED	संस्कृतसाहित्येतिहासः संस्कृतसम्भाषणञ्च	2	0	2	12	48
		TOTAL CREDITS			24		

तृतीयषाण्मासिकः

CBCS Syllabus (w.e.f.: Academic Session 2024-25)

COURSE NO.		SEMESTER –III NAME OF PAPER	Hours/Week	Tutorial /Week	Credit	Internal Marks	External Marks
MASVSC301	CORE	वाजसनेयिमाध्यन्दिनशुक्लयजुर्वेदसंहिता	5	1	6	20	80
MASVSC302	CORE	ब्राह्मणसाहित्यम् – २	5	1	6	20	80
MASVSC303	CORE	उपनिषत्साहित्यम्– ३	5	1	6	20	80
MASVSD304	DSE	वेदेषु पर्यावरणम्	4	0	6	20	80
		TOTAL CREDITS			24		

चतुर्थषाण्मासिकः

CBCS Syllabus (w.e.f.: Academic Session 2023-24)

COURSE NO.		SEMESTER -IV NAME OF PAPER	Hours/Week	Tutorial /Week	Credit	Internal Marks	External Marks
MASVSC401	CORE	अथर्ववेदीयसाहित्यम्	5	1	6	20	80
MASVSC402	CORE	सूत्रसाहित्यम्	5	1	6	20	80
MASVSC403	CORE	ऋग्वेदभाष्यभूमिका अर्थसंग्रहश्च	5	1	6	20	80
ELECTIVE OPEN (CHOOSE ANY ONE OF ELECTIVE/OPEN)							
MASVSE404	Elective/Open	पुराणेतिहासः/ शोधप्रकल्पः	5	1	6	20	80

संस्कृतवेदाध्ययने स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः

प्रथमषाण्मासिकः

CBCS Syllabus (w.e.f.: Academic Session 2021-22)

COURSE NO.		SEMESTER –I NAME OF PAPER	Hours/Week	Tutorial /Week	Credit	Internal Marks	External Marks
MASVSC101	CORE	चितानि वैदिकसूक्तानि-१	5	1	6	20	80
MASVSC102	CORE	उपनिषत्साहित्यम्–२	5	1	6	20	80
MASVSC103	CORE	वेदाङ्गसाहित्यम्–२	5	1	6	20	80
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY ONE OF DSE)							
MASSD104	DSE	प्रायोगिकसंस्कृतम्	4	0	4	20	80
MASVSD104	DSE	वैदिकसाहित्येतिहासः	4	0	4	20	80
MASDD104	DSE	नव्यन्यायसरणिः	4	0	4	20	80
VALUE ADDED COMPULSORY COURSE (Not for SGPA/CGPA)							
MASSVA105	VALUE ADDED	संगणककौशलम्	2	0	2	12	48
		TOTAL CREDITS			24		

संस्कृतवेदाध्ययने स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः

प्रथमषाण्मासिकः

MASVSC101(*चितानि वैदिकसूक्तानि - १*)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्यः वैदिकसाहित्यस्य परिचयप्रदानम्
- विशेषरूपेण सूर्यसूक्तस्य, यमयमीसंवादसूक्तस्य, सरमापणिसंवादसूक्तस्य, नासदीयसूक्तस्य चानुशीलनम्
- लौकिकसूक्तस्य, दार्शनिकसूक्तस्य, संवादसूक्तस्य चावबोधनम्

पत्रम् (**MASVSC101**)

प्रथमभागः - सूर्यसूक्तम्(ऋ. वे. १.११५)	१.५
द्वितीयभागः - यमयमीसंवादसूक्तम् (ऋ. वे. १०.१०)	१.५
तृतीयभागः - सरमापणिसंवादसूक्तम्(ऋ. वे. १०.१०८)	१.५
चतुर्थभागः – नासदीयसूक्तम् (ऋ. वे. १०.१२९)	१.५

परिणामाः

- छात्राः वैदिकसाहित्यस्य परिचयं ज्ञास्यन्ति।
- विशेषरूपेण सूर्यसूक्तस्य, यमयमीसंवादसूक्तस्य, सरमापणिसंवादसूक्तस्य, नासदीयसूक्तस्य च ज्ञानं प्राप्स्यन्ति।
- वैदिकसाहित्ये दार्शनिकतत्त्वानां ज्ञानमवगमिष्यन्ति।
- ऋग्वेदीयसंवादसूक्तानां ज्ञानं भविष्यति।

<u>सहायकग्रन्थाः</u>

१. श्रीमत्सायणाचार्यविरचितभाष्यसमेता ऋग्वेदसंहिता (१-१० मण्डलात्मकः), वैदिकसंशोधनमण्डलम्, पुने-५११०३७

२. न्यू वैदिक सिलेक्शन, भागः १-२, तैलंग एण्ड चौबे, भारतीयविद्याप्रकाशनम्, दिल्ली

३. वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः, सम्पादकः- आचार्य जगदीशचन्द्रमिश्रः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी

MASVSC102 (*उपनिषत्साहित्यम्*–२)

अधिगमोद्देश्यानि

- उपनिषत्साहित्यस्य परिचयप्रदानम्
- उपनिषदःमाहात्म्यप्रतिपादनम्
- विशेषरूपेण ईशोपनिषद अनुशीलनम्

पत्रम् (MASVSC102)

प्रथमभागः -	उपनिषद्-शब्दस्य व्युत्पत्तिः, महत्त्वं, प्रतिपाद्यविषयश्च	२
द्वितीयभागः -	प्रमुखोपनिषदां परिचयः	२
तृतीयभागः -	**ईशोपनिषद्**	२

परिणामाः

- छात्राःउपनिषत्साहित्यस्य परिचयं प्राप्स्यन्ति।
- उपनिषदः विशिष्टज्ञानं भविष्यति।
- ईशावास्योपनिषदःमन्त्राणां स्वरूपं, वैशिष्ट्यम्,आध्यात्मिकतत्त्वानाञ्च ज्ञानं भविष्यति।

सहायकग्रन्थाः

१. ईशावास्योपनिषद्, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी
२. छान्दोग्योपनिषद्,गीताप्रेस, गोरखपुर
३. बृहदारण्यकोपनिषद्, गीताप्रेस, गोरखपुर

MASVSC103 (वेदाङ्गसाहित्यम्–२)

अधिगमोद्देश्यानि

- षड्वेदाङ्गानां विशिष्टानुशीलनम्
- षड्वेदाङ्गानां परिचयप्रदानं महत्त्वप्रतिपादनञ्च
- नामाख्यातोपसर्गनिपातानां परिचयः वैदिकशब्दानामर्थज्ञानं निर्वचनज्ञानञ्च

पत्रम् (**MASVSC103**)

प्रथमभागः -	शिक्षा, कल्पः, व्याकरणञ्च	२
द्वितीयभागः -	निरुक्तम्,छन्दः, ज्योतिषञ्च	२
तृतीयभागः -	निरुक्तम् (प्रथमोऽध्याय:१-१५)	२

परिणामाः

- छात्राःषड्वेदाङ्गानां परिचयप्रयोजनमहत्त्वानि ज्ञास्यन्ति।
- ते पदविभागानां नामाख्यातोपसर्गनिपातानां विषये बोधिस्यन्ति।
- अपि च ते कठिनवैदिकशब्दानामर्थज्ञाने निर्वचनज्ञाने च समर्थाःभविष्यन्ति।

सहायकग्रन्थाः

१. वेदाङ्गेतिहासः,नरेशझा,चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी
२. निरुक्तम्, मुकुन्दबक्शीझा,चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी

MASVSD104 (*वैदिकसाहित्येतिहासः*)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्यःसंहिता-ब्राह्मणानां च परिचयप्रदानम्
- आरण्यकोपनिषदां सम्यक्ज्ञानप्रदानम्
- वेदाङ्गानुक्रमणीसाहित्यस्य सम्यक् आलोचनम्

पत्रम् (MASVSD104)

प्रथमभागः –	संहिता, ब्राह्मणञ्च	२
द्वितीयभागः -	आरण्यकम् उपनिषद् च	१
तृतीयभागः -	वेदाङ्गम्, अनुक्रमणीसाहित्यञ्च	१

परिणामाः

- वैदिकसाहित्यस्य अध्ययनेन वेद एव ज्ञानराशीनां मूलम् इति ज्ञानं भविष्यति।
- आरण्यकोपनिषत्साहित्यस्य अध्ययनेन छात्राः आध्यात्मिकज्ञानं लब्धुं समर्थाः भविष्यन्ति।
- वेदाङ्गानामध्ययनेन वेदार्थावगमने सारल्यं भवति।

<u>सहायकग्रन्थाः</u>

१. वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः, सम्पादकः- आचार्य जगदीशचन्द्रमिश्रः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
२. वेदाङ्गेतिहासः,नरेशझा,चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी

MASVSVA105 (*संगणककौशलम्*)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्य: संगणकस्य परिचयप्रदानम्
- विशेषरूपेण शक्तिकेन्द्रस्य, अन्तर्जालसञ्चरणस्य, अणुसङ्केतस्य चानुशीलनम्
- संगणके संस्कृतटंकनकार्यस्य प्रशिक्षणम्

पत्रम् **(MASVSVA105)**

प्रथमभागः -	संगणकस्य परिचयः	½
द्वितीयभागः -	आई.सी.टी – सामान्यसंक्षिप्तयः शब्दावली च	½
तृतीयभागः -	शक्ति-केन्द्रम्, अन्तर्जाल-सञ्चरणम्, अणुसङ्केतश्च	½
चतुर्थभागः –	संगणके संस्कृतटंकनकार्यम्	½

परिणामाः

- छात्राणां संगणकयन्त्रस्य परिचयो भविष्यति।
- अनेन संगणकयन्त्रेण अन्तर्जालीय-व्यवहारज्ञाने सक्षमाःभविष्यन्ति।
- संगणके संस्कृतटंकने समर्थाः भविष्यन्ति।
- प्रकाशनकार्ये वृत्तिं प्राप्स्यन्ति।

<u>सहायकग्रन्थाः</u>

१. PC Software, Sushil Goel, Natraj Publishing House
२. Computer Fundamentals of Programming, Sushil Goel, Natraj Publishing House
३. Educational Technology & ICT, Dr. S.K.Mangal, Dr. (Mrs) Uma Mangal, Tandon Publications.

संस्कृतवेदाध्ययने स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः

द्वितीयषाण्मासिकः

CBCS Syllabus (w.e.f.: Academic Session 2021-22)

COURSE NO.		SEMESTER –II NAME OF PAPER	Hours/Week	Tutorial /Week	Credit	Internal Marks	External Marks
MASVSC201	CORE	चितानि वैदिकसूक्तानि-२	5	1	6	20	80
MASVSC202	CORE	प्रातिशाख्यं वैदिकव्याकरणञ्च	5	1	6	20	80
MASVSC203	CORE	निरुक्तं पाणिनीयशिक्षा च	5	1	6	20	80
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY ONE OF DSE)							
MASSD204	DSE	अर्थशास्त्रम्	4	0	4	20	80
MASVSD204	DSE	वेदेषु विज्ञानम्	4	0	4	20	80
MASDD201	DSE	धर्मदर्शनम्	4	0	4	20	80
MASVD201	DSE	कारकप्रकरणम्(सिद्धान्तकौमुदी)	4	0	4	20	80
VALUE ADDED COMPULSORY COURSE (Not for SGPA/CGPA)							
MASSVA205	VALUE ADDED	संस्कृतसाहित्येतिहासः संस्कृतसम्भाषणञ्च	2	0	2	12	48
		TOTAL CREDITS			24		

MASVSC-201 (चितानि वैदिकसूक्तानि-२)

अधिगमोद्देश्यानि

- ऋग्वेदसंहितायाः परिचयप्रदानम्
- लोकिकसूक्तस्य तथा दार्शनिकसूक्तस्य अवबोधनम्, विशेषरूपेण संज्ञानसूक्तस्य, पर्जन्यसूक्तस्य, पुरुषसूक्तस्य, हिरण्यगर्भसूक्तस्य च सम्यग्ज्ञानप्रदानम्

पत्रम्	अन्विति	निर्वाचितानि वैदिकसूक्तानि-२	पूर्णाङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽङ्कः
MASVSC 201		पाठ्यांशः	१००	९० होराः	६
	१.	संज्ञानसूक्तम् (१०.१९१)	१६	१५ होराः	१.५
	२.	पर्जन्यसूक्तम् (५.८३)	१६	२० होराः	१.५
	३.	पुरुषसूक्तम्(१०.९०)	१६	२० होराः	१.५
	४.	हिरण्यगर्भसूक्तम् (१०.१२१)	१६	१५ होराः	१.५
	५.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / अङ्काः ०५ २. शास्त्रसंबद्धसंगोष्ठी/ मौखिकपरीक्षा अङ्काः ०५ ३. गृहकार्यम् /गणालोचना/क्षेत्राध्ययनम् अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५	२०	१५ होराः	

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राणाम् ऋग्वेदसंहितायाः परिचयो भविष्यति।
- लौकिकसूक्तस्य तथा दार्शनिकसूक्तस्य परिचयं महत्तञ्च ज्ञास्यन्ति।
- विशेषरूपेण संज्ञानसूक्तस्य, पर्जन्यसूक्तस्य, पुरुषसूक्तस्य, हिरण्यगर्भसूक्तस्य च सम्यक्ज्ञानं भविष्यति।

सहायकग्रन्थाः .

- १. श्रौतपाठः , कलकताविश्वाविद्यालयः, कोलकाता
- २. न्यू वैदिक सिलेक्शन, भागः १-२, तैलंग एण्ड चौबे। भारतीवाविद्याप्रकाशनम : दिल्ली
- ३. नवीनवैदिकसञ्चयनम्, सम्पादकः – यमुनापाठकः, उमेशसिंहः, चौखम्बाप्रकाशनम्, वाराणसी

MASVSC-202(प्रातिशाख्यं वैदिकव्याकरणञ्च)

अधिगमोद्देश्यानि

- प्रातिशाख्यसाहित्यस्य वैदिकव्याकरणस्य च परिचयप्रदानम्
- वेदमन्त्राणां शुद्धोच्चारणम्
- वैदिकव्याकरणस्य ज्ञानप्रदानम्

पत्रम्	अन्विति	प्रातिशाख्यं वैदिकव्याकरणञ्च	पूर्णाङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽङ्कः
202		पाठ्यांशः	१००	९० होराः	६
	१.	**ऋग्वेदप्रातिशाख्यम्-(संज्ञापटलम्) - प्रथमपटलम् (१)**	१६	**१५ होराः**	१
		१.१ प्रातिशाख्यसाहित्यस्य अध्ययनस्य प्रयोजनीयता		२ होराः	
		१.२ स्वरसंज्ञा		२ होराः	
		१.३ व्यञ्जनसंज्ञा		२ होराः	
		१.४ उष्मसंज्ञा		२ होराः	
		१.५ अनुनासिकसंज्ञा		२ होराः	
		१.६ दीर्घसंज्ञा		२ होराः	
		१.७ गुरुसंज्ञा		३ होराः	
	२	**(परिभाषापटलम्)- २**	१६	**१५ होराः**	१
		२.१नामिसंज्ञा		३ होराः	
		२.२ प्रगृह्यसंज्ञा		३ होराः	
		२.३ रेफिसंज्ञा		३ होराः	
		२.४ प्लुतस्यानुनासिकसंज्ञा		३ होराः	
		२.५ सामवशसन्धिः		३ होराः	
		ऋग्वेदप्रातिशाख्यम्-(षोडशपटलम्,छन्दः-पटलम्) प्रथमसप्तकछन्दसां भेदोपभेदाः		**१५ होराः**	
		३.१. गायत्री		३ होराः	

	३.	३.२ उष्णिक्	१६	२ होराः	१
		३.३. अनुष्टुप्		२ होराः	
		३.४ बृहती		२ होराः	
		३.५ पङ्क्ति		२ होराः	
		३.६ त्रिष्टुप्		२ होराः	
		३.७ जगती		२ होराः	
	४.	**द्वितीयसप्तकतृतीयसप्तकयोः सामान्यपरिचयः**	१६	**१५ होराः**	१
		४.१ अतिजगती		३ होराः	
		४.२ शक्वरी		२ होराः	
		४.३ अतिशक्वरी		२ होराः	
		४.४ अष्टिः		२ होराः	
		४.५ अत्यष्टिः		२ होराः	
		४.६ धृतिः		२ होराः	
		४.७ अतिधृत्यादयः		२ होराः	
	५	**वैदिकव्याकरणस्य मुख्यतत्त्वानि-१**	१६	**१५ होराः**	१
		५.१ उपसर्गानामुपयोगः		३ होराः	
		५.२ तुमुन् प्रत्ययः		३ होराः	
		५.३ वैदिकस्वराः		३ होराः	
		५.४ इति-		२ होराः	
		५.५ अवग्रहः		२ होराः	
		५.६ वैदिक शब्दरूपाणि		२ होराः	
	६	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / अङ्काः ०५ २. शास्त्रसंबद्धसंगोष्ठी/ मौखिकपरीक्षा अङ्काः ०५ ३. गृहकार्यम् /गणालोचना/क्षेत्राध्ययनम् अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५	२०	**१५ होराः**	१

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- अनेन प्रातिशाख्यसाहित्यस्य वैदिकव्याकरणस्य च परिचयो भविष्यति।
- छात्राः ऋग्वेदप्रातिशाख्यम् पठित्वा वेदमन्त्राणां शुद्धोच्चारणे सक्षमाः भविष्यन्ति।
- वैदिकव्याकरणमधीत्य छात्राः वैदिकसाहित्यं सम्यक् रूपेण ज्ञातुं शक्नुवन्ति।

सहायकग्रन्थाः

१. ऋग्वेदप्रातिशाख्यम्, सम्पादकः – वीरेन्द्रवर्मा, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी

२. वैदिकप्रक्रिया, सम्पादकः - डी. महतो, मोतीलालबनारसीदास प्रकाशनम्

MASVSC-203 (निरुक्तं पाणिनीयशिक्षा च)

अधिगमोद्देश्यानि

- **छात्रेभ्यो निरुक्तस्य पाणिनीयशिक्षायाश्च परिचयप्रदानम्**
- **कठिनवैदिकशब्दानाम् अर्थज्ञानम्**
- **छात्रेभ्यो देवतानामाकारादिविषये ज्ञानप्रदानम्**
- **वर्णोच्चारविधीनां प्रतिपादनं मन्त्राणां शुद्धोच्चारणञ्च**

पत्रम्	अन्विति	निरुक्तं पाणिनीयशिक्षा च	पूर्णाङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽङ्कः
MASVSC203		**पाठ्यांशः**	१००	९० होराः	६
	१.	**द्वितीयोऽध्यायः निर्वचनसिद्धान्तनिरूपणम्**	१६	१५ होराः	१
		१.१. आदिलोपः		२ होराः	
		१.२.उपधालोपः		२ होराः	
		१.३.उपधाविकारः		२ होराः	
		१.४.वर्णलोपः		२ होराः	
		१.५ द्विवर्णलोपः		२ होराः	
		१. ६ आदिविपर्ययः		२ होराः	
		१.७ आगमः		३ होराः	
	२.	**निर्वचनानि**	१६	१५ होराः	१
		२.१.गौः, ह्रदः,वृत्रः,उषस्, वीरः		३ होराः	
		२.२.हिरण्यम्, मेघः,वाक्,उदक्		३ होराः	
		२.३.अन्तरिक्षम्, नदी,अश्वः,अग्निः		३ होराः	
		२.४.समुद्रः, जातवेदः,वैश्वानरः		३ होराः	
		२.५.आदित्यः, निघण्टुः,आचार्यः		३ होराः	
	३.	**सप्तमोऽध्यायः-(प्रथमतः तृतीयपादपर्यन्तम्)**		१५ होराः	
		३.१.ऋचां त्रैविध्यम्		३ होराः	

		३.२ मन्त्राणामभिप्रायाः	१६	३ होराः	१
		३.३ अनादिष्टमन्त्रेषु देवतोपरीक्षा		३ होराः	
		३.४ देवताकारचिन्तनम्		३ होराः	
		३.५ तिस्रदेवतानां निरूपणम्		३ होराः	
	४	**पाणिनीयशिक्षा (१-३०)**	१६	१५ होराः	१
		४.१. वर्णोत्पत्तिप्रक्रिया		३ होराः	
		४.२ वर्णभेदकारणगणना च,		३ होराः	
		४.३. ऊष्मगतिभेदाः		३ होराः	
		४.४ रङ्गवर्णोच्चारणनिरूपणम्		३ होराः	
		४.५ पाठकगुणविचारः		३ होराः	
	५	**पाणिनीयशिक्षा (३०-६०)**	१६	१५ होराः	१
		५.१ पाठप्रकारविशेषाणां निषेधः		३ होराः	
		५.२ आस्यप्रयत्नाः		३ होराः	
		५.३ अनुप्रदानम्		३ होराः	
		५.४ हस्तकार्यस्वरनिर्देशप्रकारः		२ होराः	
		५.५ मात्राविशेषनिदर्शनानि,		२ होराः	
		५.६ स्वरवर्णादिविकलोच्चारणे हानिः		२ होराः	
	६.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / अङ्काः ०५ २. शास्त्रसंबद्धसंगोष्ठी/ मौखिकपरीक्षा अङ्काः ०५ ३. गृहकार्यम् /गणालोचना/क्षेत्राध्ययनम् अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५	२०	१५ होराः	१

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- **छात्राः कठिनवैदिकशब्दानामर्थं निर्वचनञ्च बोधिष्यन्ति।**
- **ते त्रिविधाऋचः, मन्ताणामभिप्रायाः, देवतानामाकारादिविषये ज्ञास्यन्ति।।**
- **छात्राः मन्त्राणां शुद्धोच्चारणं कर्तुं शक्नुवन्ति।**
- **तैः वर्णोच्चारणविधिः स्थानानि स्वरादिविषयाः ज्ञास्यन्ते।।**

सहायकग्रन्थाः

१. निरुक्तम्, सम्पादकः -मुकुन्दबक्शीझा, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् , वाराणसी

२. द निघण्टु एण्ड द निरुक्त, सम्मादकः - लश्मणस्वरूपः, मोतीलालबनारसीदासप्रकाशनम्, वाराणसी

३. पाणिनीयशिक्षा, सम्पादकः -प्रमोदवर्धनकौण्डन्यायनः, चौखम्बाविद्याभवनम्, वाराणसी

MASVSD204 (वेदेषु विज्ञानम्)

अधिगमोद्देश्यानि

- वैदिकवाङ्मये निहित चिकित्सा-कृषि- पर्यावरण-सृष्टि-वास्तु- खगोल-गणित-विज्ञानानां परिचयप्रदानम्
- आयुर्वेदस्य महत्त्वप्रतिपादनम्
- प्राचीनभारतीयवैज्ञानिकानां परिचयप्रदानम्

पत्रम्	अन्विति	वेदेषु विज्ञानम्	पूर्णाङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽङ्कः
MASVSC204		**पाठ्यांशः**	१००	९० होराः	६
	१.	वैदिकवाङ्मये विज्ञानम्	१६	१५ होराः	१
		१.१ चिकित्साविज्ञानम्		५ होराः	
		१.२ गणितविज्ञानम्		५ होराः	
		१.३ खगोलविज्ञानम्		५ होराः	
	२.	२.१ कृषिविज्ञानम्	१६	४ होराः	१
		२.२ पर्यावरणविज्ञानम्		३ होराः	
		२.३ सृष्टिविज्ञानम्		४ होराः	
		२.४ वास्तुविज्ञानम्		४ होराः	
	३.	आयुर्वेदः	१६	१५ होराः	१
		३.१ आयुर्वेदशब्दस्य व्युत्पत्तिः तदर्थश्च		७ होराः	
		३.२ आयुर्वेदस्य उद्भवः विकासश्च		८ होराः	
	४	४.१ आयुर्वेदस्य प्रतिपाद्यविषयाः	१६	७ होराः	१
		४.२ आयुर्वेदस्य महत्त्वम्		८ होराः	
		प्राचीनभारतीयवैज्ञानिकाः		१५ होराः	

	५	५.१ भास्कराचार्यः ५.२ वराहमिहिरः ५.३ आर्यभट्टः ५.४ पतञ्जलिश्च	१६	४ होराः ३ होराः ४ होराः ४ होराः	१
	६.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / अङ्काः ०५ २. शास्त्रसंबद्धसंगोष्ठी/ मौखिकपरीक्षा अङ्काः ०५ ३. गृहकार्यम् /गणालोचना/क्षेत्राध्ययनम् अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५	२०	१५ होराः	१

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राः वैदिकसाहित्ये निहितवैज्ञानिकतत्त्वानां ज्ञानं प्राप्नुवन्ति |
- विशेषरूपेण आयुर्वेदस्य स्वरूपं वैशिष्ट्यं च ज्ञातुं शक्नुवन्ति |
- छात्राः प्राचीनभारतीयवैज्ञानिकानां परिचयं प्राप्स्यन्ति |

सहायकग्रन्थाः

१. भारतस्य विज्ञानपरम्परा- संस्कतभारती, नई दिल्ली

२. वेदो में विज्ञान - डाँ कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी।

३. Science in Sanskrit, R. S. Vidyapeeth, Tirupati.

संस्कृतवेदाध्ययने स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः

तृतीयषाण्मासिकः

CBCS Syllabus (w.e.f.: Academic Session 2024-25)

COURSE NO.		SEMESTER –III	Hours/Week	Tutorial /Week	Credit	Internal Marks	External Marks
		NAME OF PAPER					
MASVSC301	CORE	वाजसनेयिमाध्यन्दिनशुक्लयजुर्वेदसंहिता	5	1	6	20	80
MASVSC302	CORE	ब्राह्मणसाहित्यम् – २	5	1	6	20	80
MASVSC303	CORE	उपनिषत्साहित्यम्– ३	5	1	6	20	80
MASVSD304	DSE	वेदेषु पर्यावरणम्	4	0	6	20	80
		TOTAL CREDITS			24		

MASVSC – 301 (वाजसनेयिमाध्यन्दिनशुक्लयजुर्वेदसंहिता)

अधिगमोद्देश्यानि

- वैदिकसाहित्यस्य परिचयप्रदानम्।
- विशेषतः वाजसनेयि-माध्यन्दिन-संहितायाः मन्त्राणामनुशीलनम् |
- माध्यन्दिन शुक्लयजुर्वेदसंहितान्तर्गतानां शतरुद्रीय- शिवसंकल्पादिसूक्तानाम् अन्तर्निहितगूढतत्त्वानां विश्लेषणम्।

पत्रम् (MASVSC- 301)

प्रथमभागः - शतरुद्रियोऽध्यायः (षोडशोऽध्यायः)	२
द्वितीयभागः – पुरुषसूक्तम् (एकत्रिंशोऽध्यायः, १-१६)	२
तृतीयभागः – प्रजापतिसूक्तम् (त्रयोविंशोऽध्यायः, १-५)	१
चतुर्थभागः – शिवसंकल्पसूक्तम् (चतुस्त्रिंशोऽध्यायः, १-६)	१

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- वाजसनेयिमाध्यन्दिन-शुक्लयजुर्वेदसंहितायाः सह परिचयो भविष्यति।
- छात्राः शतरुद्रियाध्याय-पुरुषसूक्त-प्रजापतिसूक्त-शिवसंकल्पसूक्तविषये ज्ञास्यन्ति।
- मन्त्रेषु उपलभ्यमानानां तत्त्वानां सम्यक् ज्ञानं भविष्यति।

सहायकग्रन्थाः

१. वाजसनेयि-माध्यन्दिन शुक्लयजुर्वेदसंहिता, , पण्डित जगदीशलालशास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास २००७।

२. श्रीमद्वाजसनेयिमाध्यन्दिन शुक्लयजुर्वेद संहिता, डा. रामकृष्ण शास्त्री, चौखम्बा विद्यावान्, वाराणसी २०१९।

MASVSC – 302 (ब्राह्मणसाहित्यम्)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्यो ब्राह्मणग्रन्थानां परिचयप्रदानं महत्त्वप्रतिपादनञ्च |
- शुनःशेपाख्यानस्य अवबोधनम् |
- अग्निहोत्र-अग्निष्टोम-दर्शपौर्णमासादियागविषये ज्ञानप्रदानम्|

पत्रम् (MASVSC – 302)

प्रथमभागः - प्रमुखब्राह्मणग्रन्थानां परिचयः प्रतिपाद्यविषयश्च २

द्वितीयभागः –ऐतरेयब्राह्मणम् (सप्तमी पञ्चिका, तृतीयोऽध्यायः) २

तृतीयभागः – यज्ञसंस्थाः, अग्निहोत्रम्,अग्निष्टोमयागः, दर्शपौर्णमासयागः, पञ्चमहायज्ञः २

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राः ब्राह्मणसाहित्यस्य परिचयं महत्वञ्च प्राप्स्यन्ति।
- ते शुनःशेपाख्यानविषये ज्ञास्यन्ति।
- अग्निहोत्र-दर्शपौर्णमासयाग-अग्निष्टोमादियागान् अवबोधिस्यन्ति।

<u>सहायकग्रन्थाः</u>

१.ऐतरेयब्राह्मणम्-डा.सुधाकर मालवीय, तारा बुक एजेन्सी, वाराणसी

२.श्रौतयज्ञमीमांसा- युधिष्ठिर मीमांसक, श्रीमती सावित्रीदेवी बगडिया ट्रस्ट, कोलकता

३.शतपथब्राह्मणम्- चौखम्बा संस्कृत सीरीज, वाराणसी

MASVSC – 303 (उपनिषत्साहित्यम्-३)

अधिगमोद्देश्यानि

- उपनिषत्साहित्यस्य परिचयप्रदानम्।
- उपनिषदः माहात्म्यप्रतिपादनम्।
- विशेषरूपेण तैत्तिरीयोपनिषद: कठोपनिषदः केनोपनिषदश्च अनुशीलनम्।

पत्रम् (MASVSC – 303)

प्रथमभागः - तैत्तिरीयोपनिषद्(ब्रह्मानन्दवल्ली)	२
द्वितीयभागः – कठोपनिषद् (प्रथमोऽध्यायस्य द्वितीयवल्ली तृतीयवल्ली)	२
तृतीयभागः – केनोपनिषद्	२

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राः उपनिषत्साहित्यस्य परिचयं प्राप्स्यन्ति।
- अनेन उपनिषदः लक्षणं वैशिष्ट्यञ्च ज्ञास्यन्ति।
- तैत्तिरीयोपनिषद: ब्रह्मानन्दवल्ल्याः सम्यग्ज्ञानं भविष्यति।
- छात्राणाम् आत्मतत्त्वविषये ज्ञानं भविष्यति।
- कठोपनिषदः प्रथमोऽध्यायस्य आध्यात्मिकतत्त्वानां ज्ञानं भविष्यति।
- केनोपनिषद: मन्त्राणां स्वरूपं वैशिष्ट्यं च ज्ञास्यन्ति।

<u>सहायकग्रन्थाः</u>

१. तैत्तिरीयोपनिषद्, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी।

२. कठोपनिषद् पनिषद्, गीताप्रेस, गोरखपुर

३. ईशादिदशोपनिषदः, मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी

MASVSD – 304 (वेदेषु पर्यावरणम्)

अधिगमोद्देश्यानि

- वैदिकवाङ्मयस्य परिचयप्रदानम्।
- वेदेषु पर्यावरणतत्त्वानाम् अवलोकनम्।
- विशेषतः पर्यावरणविषये जागरुकताप्रदानम्।

पत्रम् (MASVSD – 304)

प्रथमभागः – वेदानां सामान्यपरिचयः , पर्यावरणस्य परिचयः परिभाषा च १.५

द्वितीयभागः – वेदेषु आकाशतत्त्वम्, वायुतत्त्वम्, अग्नितत्त्वम्, जलतत्त्वम्, पृथिवीतत्त्वम् १.५

तृतीयभागः –वायुसूक्तम् (ऋग्वेदः १.२) , अग्निमारूतसूक्तम् (ऋग्वेदः १.१८) ३

भूमिसूक्तम् (अथर्ववेदः १२.१)

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राः वैदिकवाङ्मयस्य परिचयं प्राप्स्यन्ति।
- वेदेषु निहितपर्यावरणतत्त्वविषये ज्ञास्यन्ति।
- सूक्तेषु निहिततत्त्वानां सम्यग्ज्ञानं भविष्यति।

सहायकग्रन्थाः

१.न्यू वैदिक सिलेक्शन II, तैलंग एवं चौबे, भारतीयविद्याप्रकाशन, २०१८

२. यजुर्वेद में पर्यावरण, डा. उपेन्द्र कुमार त्रिपाठी, चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी

३. वेदपर्यावरणनवनीतम्, डा. भास्कर शर्मा हंस प्रकाशन, जयपुर २०१४

४.वेदों में पर्यावरण चेतना, डा. उपेन्द्र कुमार त्रिपाठी पिलग्रिम्स पब्लिशिंग वाराणसी।

संस्कृतवेदाध्ययने स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः

चतुर्थषाण्मासिकः

CBCS Syllabus (w.e.f.: Academic Session 2023-24)

COURSE NO.		SEMESTER –IV NAME OF PAPER	Hours/Week	Tutorial /Week	Credit	Internal Marks	External Marks
MASVSC401	CORE	अथर्ववेदीयसाहित्यम्	5	1	6	20	80
MASVSC402	CORE	सूत्रसाहित्यम्	5	1	6	20	80
MASVSC403	CORE	ऋग्वेदभाष्यभूमिका अर्थसंग्रहश्च	5	1	6	20	80
ELECTIVE OPEN (CHOOSE ANY ONE OF ELECTIVE/OPEN)							
MASVSE404	Elective/Open	पुराणेतिहासः/ शोधप्रकल्पः	5	1	6	20	80

MASVSC 401 (*अथर्ववेदीयसाहित्यम्*)

अधिगमोद्देश्यानि

- अथर्ववेदसंहितायाः विशिष्टपरिचयप्रदानम्
- विशेषरूपेण अथर्ववेदसंहितायाः किलासपलितनाशसूक्तस्य, महद्ब्रह्मसूक्तस्य, वेनसूक्तस्य, सांमनस्यसूक्तस्य, रथसूक्तस्य , दुन्दुभिसूक्तस्य तथा दर्भसूक्तस्य सम्यग्ज्ञानप्रदानम् ।
- अथर्ववेदीयकौशिकगृह्यसूत्रे दर्शपौर्णमासविधेः प्रतिपादनम् |

पत्रम्	अन्विति	निर्वाचितानि वैदिकसूक्तानि-२	पूर्णाङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽङ्कः
		पाठ्यांशः	**१००**	**९० होराः**	**६**
	१.	**अथर्ववेदसंहिता (सायणभाष्यसहितम्)**			
		१.१ किलासपलितनाशसूक्तम् (१.२३-२४)	१६	७ होराः	१
		१.२ महद्ब्रह्मसूक्तम् (१.३२)		८ होराः	
	२	२.१ वेनसूक्तम् (२.१)	१६	८ होराः	१
		२.२ सांमनस्यसूक्त (३.३०)		७ होराः	
	३	३.१ रथसूक्तम् (६.१२५)	१६	७ होराः	१
		३.२ दुन्दुभिसूक्तम् (६.१२६)		८ होराः	
MASVSC401	४	दर्भसूक्तम् (१९.३२)	१६	१५ होराः	१
	५	**कौशिकगृह्यसूत्रम् (प्रथमोऽध्यायः)**		१५ होराः	
	६	५.१ प्रतिज्ञासूत्रम्	१६	३ होराः	१
		५.२ प्रमाणविमर्शः		२ होराः	
		५.३ देवपितृयज्ञयोर्विधिभेदः		२ होराः	
		५.४ यज्ञोपवीतधारणप्रकारः		३ होराः	
		५.५ उपवसथकृत्यम्		२ होराः	
		५.६ दर्शपूर्णमासारम्भः		३ होराः	
	६	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / अङ्काः ०५ २. शास्त्रसंबद्धसंगोष्ठी/ मौखिकपरीक्षा अङ्काः ०५ ३. गृहकार्यम् /गणालोचना/क्षेत्राध्ययनम् अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५	२०	**१५ होराः**	१

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- अनेन छात्राणाम् अथर्ववेदे ज्ञानं भविष्यति |
- विशेषरूपेण अथर्ववेदसंहितायाः किलासपलितनाशसूक्तस्य, महद्ब्रह्मसूक्तस्य, वेनसूक्तस्य, सांमनस्यसूक्तस्य, रथसूक्तस्य , दुन्दुभिसूक्तस्य तथा दर्भसूक्तस्य सम्यक् ज्ञानं भविष्यति |
- अथर्ववेदीयकौशिकगृह्यसूत्रस्य स्वरूपं महत्त्वञ्च ज्ञातुं शक्नुवन्ति |

सहायकग्रन्थाः

१. अथर्ववेदसंहिता, कृष्णदास अकाडेमी, वाराणसी

२. अथर्ववेदसंहिता, डब्लु. डी. व्हीटनी, नाग पब्लिकेशन, दिल्ली

३. कौशिकगृह्यसूत्रम्, सम्पादकः - श्रीकिशोरमिश्रः , वाराणसी |

MASVSC 402 (*सूत्रसाहित्यम्*)

अधिगमोद्देश्यानि

- सूत्रसाहित्यस्य परिचयप्रदानम्
- श्रौतयागानां विशेषज्ञानं प्रयोगश्च
- धर्मसूत्रे गृह्यसूत्रे च निरूपिताः सामाजिकव्यवस्थायाः सम्यग्ज्ञानप्रदानम् ।

पत्रम्	अन्विति	सूत्रसाहित्यम्	पूर्णाङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽङ्कः
MASVSC402		**पाठ्यांशः**	**१००**	**९० होराः**	**६**
	१.	**गौतमधर्मसूत्रम्,प्रथमप्रश्नः (द्वितीयाध्यायतः चतुर्थाध्यायपर्यन्तम्), द्वितीयप्रश्नः (प्रथमाध्यायः)**	**१६**	१५ होराः	१
		१.१ उपनीतनियमाः		३ होराः	
		१.२ आश्रमव्यवस्था		३ होराः	
		१.३ द्विजातिधर्माः		३ होराः	
		१.४ राजधर्माः		३ होराः	
		१.५ दण्डव्यवस्था		३ होराः	
	२	**तृतीयप्रश्नः (दशमाध्यायः)**	**१६**	१५ होराः	१
		२.१ दायविभागः		३ होराः	
		२.२ स्त्रीधनम्		३ होराः	
		२.३ औरसादिपुत्राणामुत्तराधिकारः		३ होराः	
		२.४ अनपत्यधनस्य विभागः		३ होराः	
		२.५ धर्मशास्त्रविदां प्रशंसा		३ होराः	
	३	**कात्यायनश्रौतसूत्रम् २ प्रथमोऽध्यायः - कण्डिका १, २ (१-९) ,**		१५ होराः	
		३.१. अधिकारनिरूपणम्,		३ होराः	
		३.२.कर्मणां फलवत्त्वम्,		३ होराः	

		३.३.ब्रह्मचारिणः स्त्रीसङ्गे गर्दभेज्या आज्याहुति वा प्रायश्चित्तम्,	१६	३ होराः	१
		३.४.स्मार्तानां कर्मणामौपासनाग्नौ कर्तव्यता नाहवनीयादिषु,		२ होराः	
		३.५. यागस्वरूपनिरूपणम्,		२ होराः	
		३.६.राज्यानां सोमानां च विवेचनम्।		२ होराः	
	४	**चतुर्थोऽध्यायः - कण्डिका ७-१०**	१६	**१५ होराः**	१
		४.१ आधानकालनिरूपणम्,		२ होराः	
		४.२ उषसि आधानोपक्रमः,		२ होराः	
		४.३ गार्हपत्याधानम्,		२ होराः	
		४.४ आह्वनीयाधानम्,		२ होराः	
		४.५ दक्षिणाग्न्याधानम्,		२ होराः	
		४.६ ऋतुनक्षत्रादिविकल्पः,		२ होराः	
		४.७ पूर्णाहुतिं विधानम्,		३ होराः	
	५	**पारस्करगृह्यसूत्रम्**	१६	**१५ होराः**	१
		५.१ जातकर्मसंस्कारः		३ होराः	
		५.२ नामकरणसंस्कारः		४ होराः	
		५.३ अन्नप्राशनसंस्कारः		४ होराः	
		५.४ चौलसंस्कारः		४ होराः	
	६	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / अङ्काः ०५ २. शास्त्रसंबद्धसंगोष्ठी/ मौखिकपरीक्षा अङ्काः ०५ ३. गृहकार्यम् /गणालोचना/क्षेत्राध्ययनम् अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५	२०	**१५ होराः**	१

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- अनेन छात्राणां सूत्रसाहित्येन सह परिचयो भविष्यति।
- कात्यायनश्रौतसूत्रस्याध्ययनेन छात्राः दर्शपूर्णमासादिश्रौतयागानां परिचयं महत्त्वञ्च ज्ञास्यन्ति ।
- गौतमधर्मसूत्रे निरूपिताः प्रजानां राज्ञाञ्च कर्तव्याः, चत्वार आश्रमाः इत्यादिविषयाः ज्ञास्यन्ते ।
- पारस्करगृह्यसूत्रे निरूपिताः संस्काराणां परिचयं महत्त्वञ्च ज्ञास्यन्ति ।

सहायकग्रन्थाः

१. कात्यायनश्रौतसूत्रम्, सम्पादकः - पट्टाभिरामशास्त्री, श्रीलालबहादुरशास्त्रीसंस्कृतविद्यापीठम्, दिल्ली ।

२. कात्यायनश्रौतसूत्रम्, सम्पादकः - विद्याधरशर्मा, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी।

३. गौतमधर्मसूत्रम्, सम्पादकः- यू . सी. पाण्डेयः, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी।

४. पारस्करगृह्यसूत्रम्, 'हरिहर'- 'गदाधर'- भाष्यद्वयोपेतम्,

५. जगदीशचन्द्र मिश्र, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी।

MASVS403 (ऋग्वेदभाष्यभूमिका अर्थसंग्रहश्च)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्यः वेदभाष्यकाराणां परिचयप्रदानम्
- वेदस्यास्तित्त्वप्रमाणलक्षणादीनां निरूपणम्
- अर्थसंग्रहगत-धर्म-भावना-विधिभागादीनामवबोधनम्

पत्रम्	अन्विति	ऋग्वेदभाष्यभूमिका अर्थसंग्रहश्च	पूर्णाङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽङ्कः
		पाठ्यांशः	**१००**	**९० होराः**	**६**
	१	**वेदभाष्यकाराः -ऋग्वेदभाष्यकाराः, यजुर्वेदभाष्यकाराः**		१५ होराः	
		१.१ स्कन्दस्वामी		२ होराः	
		१.२ नारायणः		२ होराः	
		१.३ उद्गीथः		२ होराः	
		१.४ माधवभट्टः		२ होराः	
		१.५ सायणः	१६	२ होराः	१
		१.६ उव्वटः		१ होराः	
		१.७ महीधरः		१ होराः	
		१.८ हलायुधः		१ होराः	
		२.९ कुण्डिनः		१ होराः	
		२.१० भवस्वामी		१ होराः	
MASVSC403	**२**	**सामवेदभाष्यकाराः,अथर्ववेदभाष्यकाराः**		१५ होराः	
		२.१ माधवः		३ होराः	
		२.२ गुणविष्णुः		३ होराः	
		२.३ भरतस्वामी	१६	३ होराः	१
		२.४ अर्वाचीनभाष्यकाराः महर्षिदयानन्दः		२ होराः	
		२.५ श्रीदामोदर सातवलेकरः		२ होराः	
		२.६ अरविन्दः		२ होराः	
	३	**सायणीया ऋग्वेदभाष्यभूमिका(ब्राह्मणप्रामाण्यनिरूपणपर्यन्तम्)**		१५ होराः	
		३.१. ऋग्वेदस्य अभ्यर्हितत्वम्		८ होराः	
		३.२. यजुर्वेदस्य प्रथमव्याख्यानार्हता		७ होराः	
	४	**ऋग्वेदभाष्यभूमिका**		१५ होराः	
		४.१ वेदस्यास्तित्वम्		५ होराः	
		४.२ वेदप्रामाण्यम्	**१६**	५ होराः	
		४.३ मन्त्रप्रामाण्यनिरूपणम्		५ होराः	१

	५	**अर्थसंग्रहः(विधिभागनिरूपणपर्यन्तम्)**	१६	१५ होराः	१
	६	५.१ धर्मलक्षणम्		२ होराः	
		५.२ वेदस्यधर्मप्रतिपादकत्वम्		२ होराः	
		५.३ विधिवाक्यविचारः		२ होराः	
		५.४ भावनालक्षणविचारः		२ होराः	
		५.५ शाब्दीभावना		२ होराः	
		५.६ आर्थीभावना		२ होराः	
		४.७ वेदलक्षणं विभागश्च		२ होराः	
		४.८ विधिलक्षणं विभागश्च		२ होराः	
		आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / अङ्काः ०५ २. शास्त्रसंबद्धसंगोष्ठी/ मौखिकपरीक्षा अङ्काः ०५ ३. गृहकार्यम् /गणालोचना/क्षेत्राध्ययनम् अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५	**२०**	**१५ होराः**	१

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राः वेदभाष्यकाराणां परिचयं पद्धतिञ्च ज्ञास्यन्ति।
- ते ऋग्वेदभाष्यभूमिकामधीत्य वेदस्यास्तित्त्वं मन्त्रब्राह्मणभागयोः प्रामाण्यादिविषयज्ञाने सक्षमाः भविष्यन्ति।
- अर्थसंग्रहं पठित्वा ते धर्मलक्षण- शाब्दीभावना- आर्थीभावना-वेदभाग-विधिभागादिविषये ज्ञास्यन्ति।

सहायकग्रन्थाः

१. ऋग्वेदभाष्यभूमिका, एस चतुर्वेदी, चौखंभकृष्णदास अकादमी,वाराणसी

२. वैदिकवाङ्मस्येतिहासः,- जगदीशचन्द्रमिश्रः,चौखम्बाप्रकाशनम्, वाराणसी

३.अर्थसंग्रहः,श्रीदयाशंकरमिश्रः,चौखम्बाप्रकाशनम्, वाराणसी

MASVSD – 404 (पुराणेतिहासः)

अधिगमोद्देश्यानि

- पुराणसाहित्यस्य परिचयप्रदानं माहात्म्यप्रतिपादनञ्च।
- कालिकापुराणस्य त्र्यशीतितमोऽध्यायस्य अनुशीलनम् |
- रामायणस्य परिचयप्रदानम्, माहात्म्यप्रतिपादनञ्च।
- महाभारतस्य परिचयप्रदानम् माहात्म्यप्रतिपादनञ्च।
- वर्तमानयुगे रामायणमहाभारतयोः उपयोगिता।

पत्रम्	अन्विति	पुराणेतिहासः	पूर्णाङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽङ्कः
MASVSC404		**पाठ्यांशः**	**१००**	**९० होराः**	**६**
	१.	**पुराणम्**	१६	१५ होराः	१
		१.१ पुराणस्य सामान्य परिचयः		५ होराः	
		१.२ पुराणस्य लक्षणम्		५ होराः	
		१.३ पुराणस्य प्रतिपाद्यविषयः		५ होराः	
	२	**उपपुराणम्**	१६	१५ होराः	१
		२.१ उपपुराणस्य वैशिष्ट्यम्		५ होराः	
		२.२ उपपुराणेषु कालिकापुराणस्य स्थानम्		५ होराः	
		२.३ कालिकापुराणस्य परिचय:		५ होराः	
	३	**कालिकापुराणम् (त्र्यशीतितम् अध्यायः)**		१५ होराः	
		३.१. जमदग्नि-परशुराम उपाख्यानम्		४ होराः	
		३.२. कामरूप - उत्पत्तिः वर्णनम्		४ होराः	
		३.३ कामरूपमाहात्यं वर्णनम्		४ होराः	
		३.४ ब्रह्मपुत्रसृष्टेः विवरणम्		३ होराः	
	४	**रामायणम्**	१६	१५ होराः	१
		४.१ रामायणस्य स्वरूपसामान्यम्		५ होराः	
		४.२ रामायणस्य साहित्यिक महत्त्वम्		५ होराः	
		४.३ रामायणस्य उपजीव्यत्वम्		५ होराः	
	५	**महाभारतम्**		१५ होराः	१
		५.१ महाभारतस्य रचनाकालः		३ होराः	
		५.२ महाभारतस्य स्वरूपसामान्यम् उपजीव्यत्वञ्च		४ होराः	
		५.३ महाभारतस्य वैशिष्ट्यम्		४ होराः	
		५.४ महाभारतस्य साहित्यिक महत्त्वम्	**१६**	४ होराः	
		आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / अङ्काः ०५	**२०**	**१५ होराः**	१

	६	२. शास्त्रसंबद्धसंगोष्ठी/ मौखिकपरीक्षा अङ्काः ०५ ३. गृहकार्यम् /गणालोचना/क्षेत्राध्ययनम् अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५			

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राः पुराणसाहित्यस्य परिचयं प्राप्स्यन्ति।
- कालिकापुराणस्य द्व्यशीतितमोऽध्यायस्य सम्यग्ज्ञानं भविष्यति।
- अनेन पुराणस्य लक्षणं वैशिष्ट्यञ्च ज्ञास्यन्ति।
- छात्राणां रामायणमहाभारतयोः निहिततत्त्वविषये ज्ञानं भविष्यति |
- वर्तमानयुगे रामायणमहाभारतयोः प्रासङ्गिकतां ज्ञास्यन्ति |

सहायकग्रन्थाः

१. पुराणपर्यालोचनम्, डा. श्रीकृष्णमणित्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
२. पुराणविमर्श, आचार्य बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा विद्यावान्, वाराणसी।
३. श्रीमद्वाल्मीकीयं रामायणम् , गीताप्रेस गोरखपुर
४. महाभारतम्, गीताप्रेस गोरखपुर